

הודעה חגיגית: שינתי את דעתי על שיטת הבחירות

פנים חדשנות בחקיקה

אני עומד לעשות כאן דבר ששום איש פוליטי ושום עיתונאי אינו אוהב לעשות. אני עומד להודיע כי שינתי את דעתי בעניין חשוב.
הנושא: שיטת הבחירות.

אז קום המדינה ועד היום תמכתי ללא הסתייגות בשיטת הבחירות היחסית המוחלטת.

שיטה האומרת: אתה מצביע בעד רשימה ארצית אחת. 120 המקומות בכנסת מתחלקים בין הרשימות לפי היחס המדויק (עד כמה שאפשר) שבין הקולות.

אני מודיע בזה שחלטתי לתמוך בשיטה הזאת. **אני מעביר בזה את תמיכתי לשיטה שתאפשר לבחורים לבחור חלק מן הנבחרים בדרך אישית וישירה, תוך שמירה על ההרכב היחסי של הכנסת.**

שיטה כזאת קיימת בגרמניה המערבית. אני מציע להתאים אותה למציאות ולצרכים המיוחדים של ישראל.

אני מציע את השיטה הבאה:
הכנסת תוסיף לכלול 120 חברים שווי-זכויות.

60 חברי-כנסת יבחרו אישית ב-60 מחוזות בחירה. 60 המנדטים הנותרים יחולקו לפי הרשימות הארציות.

כל בוחר ישים בקלפי שני פתקים. בפתק הראשון יצביע בעד מועמד מקרבו. בפתק השני יצביע בעד רשימה ארצית.

60 המקומות הראשונים בכנסת ייתפסו על ידי המצביעים בבחירות האזוריות. לאחר מכן יחולקו 60 המנדטים הנותרים כך, שבסופו של דבר תקבל כל מפלגה את הייצוג המגיע לה לפי הבחירה הארצית.

למשל: נניח שלפי הבחירה הארצית מגיעים לליכוד 35 מנדטים. נניח ש-17 מאנשי הליכוד כבר נבחרו לכנסת באמצעות הבחירה נבחרותיהם. כדי להשלים את המיספר המגיע לליכוד, ייבחרו 18 אנשי-ליכוד נוספים — כלומר, 18 המועמדים הראשונים ברשימה הארצית.

נניח שלרשימת ר"צ מגיעים 3 מנדטים, אך איש מחבריה לא נבחר במחוז כלשהו. יימסרו לה שלושה מנדטים מן המאגר הארצי.

בצורה הזאת תשקף הכנסת בסופו של דבר את רצון הבחורים מבחינת חלוקתה בין המפלגות. אך מחצית חברי-הכנסת ייצגו מחוזות מסויימים, ויהיו קשורים במישרין עם הבוחרים.

כלומר: לא יהיה ההרכב המיפלגתי של הכנסת ישתנה, אלא ההרכב האישני.

רכים מן החברים הנוכחיים, שזכו במקרבותיהם רק בשל קנוניות מיפלגתיות, לא ייבחרו לכנסת. במקומם ייבחרו חברים שנבחרו אישית על-ידי הבוחרים במחוזות.

אני שינתי את דעתי בעיקבות הערכה חדשה של המעלות והמיגרעות של השיטות עצמן.

אני מאמין כי השיטה היחסית היא השיטה הרמקורית והצודקת. מפני שהיא היא נותנת ביטוי לכל גזני הקשת הפוליטית.

לכן התנגדתי, ואני ממשיך להתנגד, לכל חסימה שהיא מעבר למנימום של אחוז אחד. אני סבור כי טובת המדינה מחייבת שהכנסת תהיה פתוחה לכל כוח חדש ולכל רעיון חריג, שיש להם מנימום של תמיכה ציבורית.

קצירת הכנסת לפני זרמים חדשים ובלתי-סופולאריים כאלה היא הרתי-אפון — הרתי שני אסונות.

ראשית, היא מרוששת את הכנסת ומונעת התחדשות אינטלקטואלית של המיסדר הפוליטי. שנית, היא דוחקת כוחות חדשים ותוססים אל מחוץ למערכת הפוליטית הלגיטימית. כוחות כאלה נחזקים לעמדה אנטי-מיסמדי קיצונית ו/או יורדים למחתרת, כפי שקרה בגרמניה, שבה

יש חסימה של 5%. כך נולדו שם קבוצות-הטרור מסוג באר-מינהוף. הצורך לתת ביטוי לקבוצות החדשות ולרעיונות חדשים נראה לי כבעל חשיבות כה מכרעת במציאות של ישראל, עד כי גבר בעיניי על כל צורך אחר. ישראל סובלת מהסתיידות של העורקים המיפלגתיים. שולט בה קארטל של עסקני-מיפלגות מיקצועיים, המנסים לחנוק כל מחשבה חדשה וכל כוח חדש.

משום-כך התנגדתי תמיד לשיטת הבחירות האישית — ולא חשוב אם תחולק הארץ ל-120 אזורי-בחירה, שבכל אחד מהם נבחר אדם אחד, או ל-40 מחוזות-בחירה, שבכל אחד מהם נבחרים שלושה אנשים.

כל שיטה כזאת יוצרת למעשה חסימה של 35 או 25 אחוזים.

התוצאה העיקרית שלה היא סגירת הכנסת לפני כל כוח חדש ורעיון חדש, שהרי שום רעיון חדש לא יוכל לקבל בראשית רובו 25% של הקולות בכל מקום שהוא. אני עצמי נבחרתי לכנסת שלוש פעמים ברשימות שקיבלו בין 1% ל-2%. אני מרשה

המקומי לעניין מישני, והאיש המושלשל את הסתק שלו לקלפי מתכוון לבחור בראש-הרשונה את ראש-הממשלה ומיפלגתו.

אם כן, מדוע שינתי את דעתי?
לא שינתי את דעתי לגבי המעלות והמיגרעות של כל אחת משתי השיטות. שינתי את דעתי לגבי החשיבות היחסית של השיקולים בעד ונגד, לאור המציאות המשתנית.

אני סבור עתה, במציאות של 1986 והלאה, כי אחד השיקולים העיקריים צריך להיות מתן האפשרות לשכונות ולערי-הפיתוח לבחור בנציגים אותנטיים משלהן.

אני סבור כי השתלבותה של ישראל השנייה במערך הפוליטי של ישראל היא מטרה לאומית ממדרגה ראשונה. עד כה נעשה הדבר בהצלחה רבה על-ידי הבחירה האישית של ראשי-הערים — רפורמה שהצבעתי בעדה בשעתו בכנסת. רווח חדש של מנהיגים מקומיים אמיתיים, אנשים כמו מאיר שיטרית, רפי טויסה, משה קצב, אלי הללי, דויד

הללי, קצב, עמית ושיטרית: בבחירה אישית

מגן, אורי עמית ואלי ריין צמחו על רקע זה. זה היה טוב למדינה וטוב לחברה הישראלית כולה. **אם תונהג השיטה שהצבעתי, ייבחרו לכנסת עשרות אנשים מסוג זה — יהודים מערביים, יהודים מזרחיים וערבים — וממילא תתחולל רפורמה יסודית של המערכת כולה.**

נדמה לי שזהו כרע ציוני עליון, ומכאן השינוי בעמדתה.

אני מישוהו לטעון כי הדבר יכול להתבצע גם בדרך אחרת, מבלי לשנות את שיטת-הבחירות. למשל: על-ידי הרכבת רשימת-המועמדים של כל מפלגה בבחירות ישירות וחשאיות במרכזי-המיפלגות. וזוהי אשליה גמורה.

העברת התפקיד מועדתי-המיוניים למרכזי-המיפלגות אינה רפורמה אמיתית. ייתכן שזהו שינוי לרעה.

המשמעות היחידה של שינוי זה היא שוועד-מינויים של תריסר חברים, הכפופ לקומץ השולט במיפלגה, מתחלף בוועד-מינויים של אלף עסקני-מיפלגות, הכפופים לקומץ השולט במיפלגה.

הנסיון בחרות ובמפר"ל כבר הוכיח כי שיטה זו אינה מולידה סוסים, אלא גמלים. העסקנים מתפלגים ל-מחנות" — שכל אחד מהם אינו אלא הפמליה האישית של מנהיג אחד. הקנוניות חוגגות מאחורי-הקלעים.

כתוצאה מכך לא עלתה רמת הנבחרים, אלא להיפך. היא ירדה עוד יותר.

אני ממחרר לצרף להצעתי כמה הסתייגויות חשובות. ראשית, אסור להניח לשום גוף ממשלתי או פוליטי לקבוע את אזורי-הבחירה, כי מי שתוחם את המחוזות, יכול לקבוע את התוצאות.

למשל: אפשר לשלול מן הציבור הערבי כל ייצוג, על-ידי צירוף כל אזור ערבי לאזור יהודי גדול יותר. אפשר לשלול בדרך זו את הייצוג מן הרתיים (למשל: לחלק את בני-ברק לארבעה חלקים, ולצרף כל אחד מן הארבעה לאזור חרי-לוני גדול). אפשר לשלול חלק מן הייצוג גם מן הציבור המזרחי.

(שיטה זו ידועה בעולם. בארצות-הברית קוראים לה „גרימאנדר“, על שמו של פוליטיקאי בשם ג'רי, ששיטת מחוזי-בחירה בצורת סאי לאמנדר, כדי להבטיח ניצחון לבן-חסותו.)

לכן יש למסור תפקיד זה כולו בידי גוף המורכב ממועמדים בלבד, שיפעל על פי העיקרון שיש לתת לכל מיגזר של הציבור את מירב האפשרות לבטא את עצמו.

שנית, אני סבור — והייתי תמיד סבור — שיש להפריד בין בחירת הרשות המבצעת ובין בחירת ראש הרשות המבצעת.

אני רוגל בבחירתו האישית של ראש-הממשלה בבחירות כלליות וישירות, תוך הגבלת תקופת-כהונתו לשתי קדנציות, לכל היותר.

הדבר ררוש כדי שהנבחר לכנסת יוכל להתרכז באמת בבחירת הכנסת, תחת לחשוב כאותה עת על בחירת הממשלה.

יתר על כן, כנסת הנבחרת בנפרד מן הממשלה תהיה בהכרח עצמאית יותר מאשר כנסת שכל הצבעה בה קובעת את גורל הממשלה.

לישית: יש לתת לציבור השפעה גם על מינוי המועמדים של המיפלגות הגדולות בכל מחוז.

בבריטניה טען אחד המומחים כי תהליך קביעת המועמדים חשוב יותר מבחירת חברי הפרלמנט. אם כל המועמדים גרועים, אין לבחור כמי לבחור.

דרוש הליך דמוקרטי כלשהו — אם בדרך של בחירות מוקדמות, כמו ברוב מדינות ארצות-הברית, אם בהליך דמוקרטי אחר הכפוף לסיקור.

לבסוף: הסתייגות כללית. אני מאמין כי לשיטת-בחירות — כל שיטת בחירות — יש השפעה מכרעת על החיים המדיניים.

מי שסבור כי שיטת-בחירות כלשהי היא תרופת-הסלא לכל חולי המדינה או המערכת הפוליטית, חי בעולם אחר.

וזהי אמונה נאיבית, האופיינית לסוג מסויים של אנשי-תאוריה במיגדלי-השן.

כלל מדינה יש מוקדי-עוצמה פוליטיים. כדי לשנות אותם, ררושה מהפכה. בהעדר מהפכה, יתאימו מוקדים אלה את עצמם לכל שיטת הבחירות. גם הליכוד והמערך יתאימו את עצמם כמות שהם לכל שיטה, כל עוד לא יחול שינוי מהותי בתוכם עצמם.

אלם גם אם זה כך, יש לשיטת-הבחירות השפעה חיובית או שלילית מסויימת על המערך כת כולה.

נדמה לי שהרפורמה שאני מציע תשפיע לטובה.

אני מפרסם דברים אלה מפני ששמעתי כי באוניברסיטת תל-אביב שוקרת ועדת-מיש-פטנים על חיבור חוקה למדינה, כתרגיל חינוכי.

אני מחשיב עבודה זו מאור. היעדר חוקה הוא שערווריה לאומית מתמשכת, אולי הגדולה בשע-רויות במדינה עתידת-שערווריות זו.

זהו תרומתי האישית הצנועה לעבודתה של ועדת-המישפטנים.